

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Філософський факультет

Кафедра загальної та клінічної психології

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Методи групової роботи у реабілітації
(шифр і назва навчальної дисципліни)

Освітня програма «Клінічна та реабілітаційна психологія»
другого (магістерського) рівня вищої освіти

Спеціальність 053 Психологія

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Затверджено на засіданні кафедри загальної
та клінічної психології

Івано-Франківськ - 2020

Робоча програма з навчальної дисципліни «Методи групової роботи у реабілітації» для студентів спеціальності 053 Психологія. 2020 р., 23 с.

Розробник:

Міщиха Лариса Петрівна – доктор психологічних наук, професор кафедри загальної та клінічної психології

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри загальної та клінічної психології.

Протокол від “28” серпня 2020 р. № 2

Завідувач кафедри загальної та клінічної психології

(Москалець В.П.)

Схвалено методичною комісією факультету психології

Протокол від “10” вересня 2020 р. № 2

Голова

(Пілецька Л. С.)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки (шифр і назва)	За вибором	
	Спеціальність 053 «Психологія»		
Модулів –1	Спеціалізація Клінічна та реабілітаційна психологія	Рік підготовки:	
Змістових модулів –2		___1_-й	___1_-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин - 90		___2_-й	___2_-й
Тижневих годин для денної форми навчання: 7 аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 5	Освітньо-кваліфікаційний рівень: «Магістр психології»	Лекції	
		__12 год.	6
		Практичні, семінарські	
		18год	_4
		Лабораторні	
		__-	__-
		Самостійна робота	
60	80		
Індивідуальні завдання:			
___ год.			
Вид контролю: залік			

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 33,3%:66,7%

для заочної форми навчання – 11,1%:88,9%

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу – освоєння майбутніми психологами теоретичних та методологічних основ групової роботи у реабілітації, психологічного тренінгу, знайомство з різними видами тренінгових груп, підходами до вирішення різноманітних практичних завдань майбутньої професійної діяльності.

Завдання викладання дисципліни – дати знання з основ організації та проведення технологій психологічного тренінгу, принципів, норм групової роботи, вимог до психолога, що проводить групову роботу, структуру та динаміку процесу групової психокорекції у реабілітації.

ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Курс спрямований на розвиток вмінь майбутніх психологів надавати психологічну допомогу особистості в груповому форматі. Дисципліна «Методи групової роботи у реабілітації» поєднує теоретичні та прикладні аспекти таких галузей знань як «Загальна психологія», «Диференціальна психологія», «Психофізіологія», «Психодіагностика», «Вікова психологія», «Соціальна психологія» та ін.

ПРОГРАМНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ

<i>Інтегральна компетентність</i>	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, клінічної та реабілітаційної психології та професійної підготовки у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів психологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог.
<i>Загальні компетентності (ЗК)</i>	ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК5. Цінувати та поважати різноманітність та мультикультурність. ЗК 6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів). ЗК 9. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.
<i>Спеціальні (фахові, предметні) компетентності</i>	СК 4. Здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну,

	<p>профілактично-просвітницьку) з використанням науково верифікованих методів та технік.</p> <p>СК 5. Організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.</p> <p>СК 6. Налагоджувати та підтримувати контакти з фаховими спільнотами, ефективно взаємодіяти з колегами в моно-та мультидисциплінарних командах.</p> <p>СК 9. Дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.</p> <p>СК10.Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.</p> <p>СК 11.Здатність створювати, організовувати та реалізовувати психологічний супровід та реабілітацію людині у ситуації хвороби.</p>
<p style="text-align: center;"><i>Програмні результати навчання</i></p> <p>ПР5. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.</p> <p>ПР9.Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.</p> <p>ПР11. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.</p> <p>ПР12. Застосовувати відповідну наукову інформацію щодо вирішення проблем профілактики, збереження, відновлення здоров'я та реабілітації та оцінювати її за критеріями адекватності.</p> <p>ПР13. Використовувати модифікації існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності психолога у медичних, санітарно-курортних та реабілітаційних закладах</p>	

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

В основу системи оцінювання знань студентів по навчальній дисципліні «Методи групової роботи у реабілітації» закладені наступні критерії:

- 1) повнота знань – вичерпна достатність у відтворенні інформації щодо змісту навчальної дисципліни;
- 2) адекватність знань – їх правильність, відповідність теоретико-методологічним основам юридичної психології;
- 3) усвідомленість (осмисленість) знань – розуміння смислу інформації по навчальній дисципліні та вміння його вербалізувати:

ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання навчальних досягнень студентів за усіма видами навчальних робіт проводиться за *поточним* та *підсумковим* контролюми. Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться в усній та письмовій формі (тестування, контрольна робота, самостійної роботи).

Контроль самостійної роботи проводиться шляхом перевірки виконаних завдань. Усі контрольні заходи включено до 100-бальної шкали оцінювання.

Оцінювання знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою, де 50 балів відводиться на оцінку усних відповідей студентів, тестування, презентації, виконання самостійної роботи та контрольної роботи і 50 балів – виконання творчої роботи.

Виходячи з цього, оцінка **«відмінно»** ставиться за наявність у студента вичерпних і правильних знань щодо головних проблем психології творчості, розгляду яких були присвячені лекційні та семінарські заняття. При цьому знання повинні бути осмисленими, що проявляється у повноті та адекватності їх пояснення. Вміння підходити до рішення завдання не тільки у форматі репродукції, але й творчого мислення.

Оцінка **«добре»** ставиться за наявність у студента знань щодо більшості тем по психології творчості, які передбачені навчальною програмою. При цьому знання характеризуються адекватністю, але є частково усвідомленими (студент по формі відповідає правильно, а пояснити смисл може не завжди).

Оцінка **«задовільно»** ставиться за наявність у студента фрагментарних знань з психології творчості, які при цьому не завжди точно ним розуміються і недостатньо повно вербалізуються.

Оцінка **«незадовільно»** ставиться за відсутність у студента знань щодо головних проблем психології творчості, або ж за наявність часткових знань, які він неправильно розуміє і неправильно трактує.

Розподіл балів, що отримують студенти

Поточне опитування та самостійна робота														залік	Всього
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2											
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14		
опитування на семінарських заняттях (максимум 5 б); -підготовка і презентація реферату (максимум 10б); -робота в групі(кейси, дискусії, круглі столи тощо)- 5 б				опитування на семінарських заняттях (максимум 5 б); -підготовка і презентація реферату (максимум 10б); -робота в групі(кейси, дискусії, круглі столи тощо)- 5 б - індивідуальна робота (максимум 10 б); - конспект першоджерел з презентацією (максимум 10 б); - контрольна робота(максимум 10 балів);										50	100

<ul style="list-style-type: none"> - індивідуальна робота (максимум 10 б); - конспект першоджерел з презентацією (максимум 10 б); - контрольна робота(максимум 10 балів); 	Підсумковий контроль – залік - 50 балів		
--	---	--	--

T1, T2 і т.д. – теми дисципліни

Самостійна робота студентів ділиться на базову і додаткову.

Базова самостійна робота забезпечує підготовку студента до аудиторних занять і контрольних заходів. Результати цієї підготовки виявляються в активності студента на заняттях, при виконанні ним контрольних робіт, тестових завдань й інших видів робіт. Базова самостійна робота студентів включає: опрацювання лекційного матеріалу і рекомендованої літератури; пошук (підбір), огляд літератури і електронних джерел інформації; вивчення матеріалу, винесеного на самостійне опрацювання; підготовка до семінарських занять; підготовка до написання контрольних робіт, інших форм поточного контролю; систематизація вивченого матеріалу перед семестровим іспитом.

Додаткова самостійна робота спрямована на поглиблення і закріплення знань студента, розвиток аналітичних навичок з проблематики навчальної дисципліни. Вона включає такі види робіт: аналіз наукових публікацій з визначеної викладачем теми; написання есе за заданою проблематикою; опрацювання наукових джерел, виконання творчого завдання, побудова моделей, схем, таблиць з означених завдань.

Самостійна робота студентів максимально оцінюється залежно від виду роботи. За конспектування матеріалів з актуальних питань психології творчості студенти отримують 5 балів; за есе – 5 бали; за конспект праць і його презентацію- 5 балів; за написання і презентацію реферату – 5 балів

Всього самостійна робота студента оцінюється у 20 балів.

Для оперативного опитування студентів на семінарських заняттях використовують *тестовий контроль знань* з тем, які виносяться на самостійне опрацювання. Для цього передбачені завдання з вибором однієї правильної відповіді з чотирьох запропонованих, завдання на встановлення правильної відповідності, завдання на встановлення правильної послідовності. Сукупна кількість балів за тест – 5 балів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою (пояснення)
90 – 100	A	відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
80 – 89	B	дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
70 – 79	C	добре (загалом правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
60 – 69	D	задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)
50 – 59	E	достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)
26 – 49	FX	незадовільно (з можливістю повторного складання)
0-25	F	обов'язковим повторним курсом)

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Психологічні засади групової роботи у реабілітації

Тема 1. Історія розвитку групових методів роботи у реабілітації

Теорія “тваринного магнетизму” Ф. А. Месмера. Групова психотерапія і гіпноз. Групові методи в психоаналізі і інших психологічних школах Заходу. Сучасні групові методи і розвиток самосвідомості.

Тема 2. Основні засади групової роботи в реабілітації

Співвідношення понять «групова психотерапія», «груповий тренінг». Переваги і недоліки групового методу психологічної роботи. Групові норми. Принципи групової психотерапії. Поняття групової динаміки. Формування групової структури. Гомогенність і гетерогенність тренінгових груп.

Тема 3. Роль психолога-тренера у груповій роботі

Вимоги до особистості і підготовка ведучого тренінгової групи. Організаційні питання соціально-психологічного тренінгу. Особливості ко-тренерства. Оцінка ефективності групової роботи.

Змістовий модуль 2. Основні психотерапевтичні підходи у реабілітаційній роботі психолога

Тема 4. Методи групової роботи

Групова дискусія. Ігрові методи. Методи, спрямовані на розвиток соціальної перцепції. Вербальні техніки. Невербальні техніки. Методи тілесно-орієнтованої психотерапії. Медитативні техніки. Психомалюнок.

Тема 5. Психологічні напрямки групової роботи у реабілітації

Гештальтпідхід. Груп-аналітичний підхід. Трансактний аналіз в групі. Групи динамічної психології (психосинтез). Екзистенційно-гуманістична психотерапія.

Тема 6. Психологічні напрямки групової роботи у реабілітації

Когнітивно-поведінкова терапія. Психодраматичний підхід. Методи групової роботи в НЛП. Арт-терапевтична група.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усьог	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	о		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1.. Психологічні засади групової роботи у реабілітації												
Тема 1. Історія розвитку групових методів роботи у реабілітації	8	2	2			4	8					8
Тема 2. Основні засади групової роботи в реабілітації	8	2	2			4	10	2				8
Тема 3. Роль психолога-тренера у груповій роботі	7	2	2			3	10	2				8
Разом за змістовим модулем 1	23	6	6			11	28	4				24
Змістовий модуль 2. Основні психотерапевтичні підходи у реабілітаційній роботі психолога.												
Тема 4. Методи групової роботи	8	2	2			4	12	2				10

Тема5. Психологічні напрямки групової роботи у реабілітації	14	2	2			10	12		2			10
Тема6. Психологічні напрямки групової роботи у реабілітації	14	2	2			10	10					10
Тема7. Психологічні напрямки групової роботи у реабілітації	12		2			10	10					10
Тема8. Психологічні напрямки групової роботи у реабілітації. Методи групової роботи в НЛП. Психодраматичний підхід.	12		2			10	10					10
Тема9. Психологічні напрямки групової роботи у реабілітації. Арт-терапевтична група.	7		2			5	8		2			6
Разом за змістовим модулем 2	67	6	12			49	62	2	4			56
Усього годин	90	12	18			60	90	6	4			80

**5. Теми семінарських занять
денна форма навчання**

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Змістовий модуль 1. Психологічні засади групової роботи у реабілітації	
1	Історія розвитку групових методів роботи у реабілітації	2
2	Основні засади групової роботи в реабілітації	2
3.	Роль психолога-тренера у груповій роботі	2
	Змістовий модуль 2. Основні психотерапевтичні підходи у реабілітаційній роботі психолога	
4	Методи групової роботи	2
5	Психологічні напрямки групової роботи у реабілітації. Груп-аналітичний підхід. Групи динамічної психології (психосинтез).	2
6	Психологічні напрямки групової роботи у реабілітації. Екзистенційно-гуманістична психотерапія. Гештальтпідхід.	2
7.	Психологічні напрямки групової роботи у реабілітації. Трансактний аналіз в групі. Когнітивно-поведінкова терапія.	2
8.	Психологічні напрямки групової роботи у реабілітації. Методи групової роботи в НЛП. Психодраматичний підхід.	2
9.	Психологічні напрямки групової роботи у реабілітації. Арт-терапевтична група.	2
	Всього	18

Заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Змістовий модуль 1. Змістовий модуль 1. Психологічні засади групової роботи у реабілітації	

1.	Основні засади групової роботи в реабілітації	2
	Змістовий модуль 2. Основні психотерапевтичні підходи у реабілітаційній роботі психолога	
2.	Методи групової роботи	2
	Всього	4

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
3		
4		
5		
	Всього	

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
...		

8. Самостійна робота

Денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Змістовий модуль 1.	С / 3
1.	До теми: «Історія розвитку групових методів роботи у реабілітації» 1.написати реферат на тему: «Месмер: лікування в групі»; «Історія розвитку групової психотерапії».	4 / 8

	2.Описати переваги групової психотерапії над індивідуальною психотерапією.	
2.	<p>До теми «Основні засади групової роботи в реабілітації».</p> <p>1. Описати та проаналізувати співвідношення понять: «групова психотерапія», «групова психокорекція», «груповий тренінг».</p> <p>2.Проаналізувати й написати специфіку впливу групи на реабілітаційний процес. Окреслити сильні сторони групового впливу у процесі реабілітації особистості.</p> <p>3. Законспектувати: Групова динаміка як чинник психокорекції.//Яценко Т.С.Теорія і практика групової психокорекції. К.: Вища школа,2004.-С.30-40.</p>	4 / 8
3.	<p>До теми «Роль психолога-тренера у груповій роботі»</p> <p>1.Опрацювати й описати основні функції психотерапевта на кожній стадії групового процесу у реабілітації</p> <p>2. Виписати професійні навички групового тренера</p>	3 /8
	Змістовий модуль 2. Основні психотерапевтичні підходи у реабілітаційній роботі психолога	

4.	<p>До теми «Методи групової роботи» законспектувати:</p> <p>1.На основі навчально-методичного матеріалу (список літератури додається) побудувати (схематично) таблицю (модель) методів групової роботи у реабілітації.</p> <p>2.Описати види ігрових методів у груповій роботі.</p>	4 / 10
5.	<p>До теми «Психологічні напрямки групової роботи у реабілітації. Груп-аналітичний підхід. Групи динамічної психології (психосинтез)»</p> <p>1.Підготовка рефератів: «Груп-аналітичний підхід у груповій роботі»</p> <p>«Психосинтез у груповій роботі з реабілітації»</p> <p>2.Виписати основні методи роботи психолога у груп-аналітичному підході</p> <p>3.Виписати основні методи роботи психолога у напрямі психосинтезу.</p>	10 / 10

6.	<p>До теми: Психологічні напрямки групової роботи у реабілітації. Екзистенційно-гуманістична психотерапія. Гештальтпідхід</p> <p>1. Підготувати реферати: «Екзистенційно-гуманістична психотерапія у груповій роботі з реабілітації» «Гештальтпідхід у груповій роботі з реабілітації»</p> <p>2. Виписати основні методи роботи психолога в екзистенційно-гуманістичному підході</p> <p>3. Виписати основні методи роботи психолога у гештальтпідході</p>	10 / 10
7.	<p>До теми: Психологічні напрямки групової роботи у реабілітації. Трансактний аналіз в групі. Когнітивно-поведінкова терапія.</p> <p>1. Підготувати реферати: «Трансактний аналіз в груповій роботі з реабілітації» «Когнітивно-поведінкова терапія у груповій роботі з реабілітації»</p> <p>2. Виписати основні методи роботи психолога у методі транскатного аналізу</p> <p>3. Виписати основні методи роботи психолога КПТ.</p>	10/10

8.	<p>До теми: «Психологічні напрямки групової роботи у реабілітації. Методи групової роботи в НЛП. Психодраматичний підхід».</p> <p>1. Підготувати реферати: «НЛП у груповій роботі з реабілітації»</p> <p>2.«Психодраматичний підхід у груповій роботі з реабілітації»</p> <p>3.Виписати основні методи роботи психолога у методах НЛП. Виписати основні методи роботи психолога у методах психодрами</p>	10/ 10
9.	<p>До теми: Психологічні напрямки групової роботи у реабілітації. Арт-терапевтична група</p> <p>Підготувати реферат: Арт-терапевтична група у реабілітації</p> <p>Виписати основні методи роботи психолога- арт-терапевта у роботі з реабілітації</p>	5 / 6
Разом		60 / 80

ФОРМИ КОНТРОЛЮ

Усне та письмове опитування, навчальні тести, есе, контрольна робота, творча робота, конспекти першоджерел, реферати, мультимедійна презентація, залік.

ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ, ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Навчальна дисципліна «Методи групової роботи у реабілітації» передбачає використання мультимедійного обладнання (комп'ютер).

Методи навчання

Пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, метод проблемного викладання, частково-пошуковий, дослідницький(активні методи навчання: групові дискусії, метод синектики, мозковий штурм, ігрові методи, евристичні тощо).

Види самостійної (залікової) роботи

- 1.Гештальт-групи в реабілітації
- 2.Психодрама в реабілітації
- 3.Групи тілесної терапії в реабілітації
- 4.Групи арт-терапії в реабілітації
- 5.Групи трансактного аналізу в реабілітації
- 6.КПТ в реабілітації
- 7.Групи НЛП в реабілітації
- 8.Групи психоаналізу в реабілітації
- 9.Групи позитивної психотерапії(Пезешкіан) в реабілітації
- 10.Групи символдрами в реабілітації
- 11.Групи музикотерапії в реабілітації
- 12.Групи «зустрічей» в реабілітації
- 13.Механізми психотерапії в групових методах роботи
- 14.Групи психосинтезу в реабілітації
- 15.Християнсько-орієнтована психотерапія.
- 16.Раціонально-емоційна психотерапія в реабілітації.
- 17.Клієнт-центрована психотерапія в реабілітації.
18. Логотерапія в реабілітації
19. Методи групової роботи в реабілітації

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Байрон А. Магия нейролингвистического программирования без тайн. СПб.: Изд-во "Петербург-XXI век", 1995. 176 с.
2. Берн Е. Ігри, у які грають люди / Ерік Берн ; пер. з англ. К. Меньшикової. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. — 256 с
3. Битянова Н.Р. Психология личностного роста. М.: Международная педагогическая академия, 1995. 64 с.
4. Борисова С.Е. Деловая игра как метод социально-психологического тренинга Вопросы психологии. 1999. № 4.
5. Бэндлер Р. Трансформэйшн. Нейролингвистическое программирование и структура гипноза / Р. Бэндлер, Дж. Гриндер. СПб.: Изд-во "Петербург 21 век", 1995. - 317 с.
6. Вачков И.В. Основы технологии группового тренинга. Психотехники: учебное пособие. М.: Изд-во "Ось 89", 2000. - 224 с.
7. Вачков И.В. Окна в мир тренинга. Методологические основы субъектного подхода к групповой работе . СПб.: Речь, 2004. - 272 с.
8. Вачков И.В. Психология тренинговой работы: Содержательные, организационные и методические аспекты ведения тренинговой группы / М.: Эксмо, 2007. - 416 с.
9. Групповая психотерапия. М.: Медицина, 1990. - 381 с.
10. Карвасарский Б.Д. Психотерапия / Б.Д. Карвасарский. - М.: Медицина, 1985. - 303 с.
11. Карвасарский Б.Д. Психотерапевтическая энциклопедия / Б.Д. Карвасарский. - СПб.: Питер Ком, 1999. - 752 с.
12. Киппер Д. Клинические ролевые игры и психодрама / Д. Киппер. - М.: Независимая фирма "Класс", 1993.- 224 с.
13. Кочюнас Р. Психотерапевтические группы: Теория и практика / Р. Кочюнас. - М.: Академический проект, 2000. - 240 с.
14. Кратохвилл С. Групповая психотерапия неврозов / С. Кратохвилл. -Варшава, 1979. - 215 с.

15. Кривцова С.В. Тренинг: навыки конструктивного взаимодействия с подростками / С.В. Кривцова, А.Е. Мухаматулина.- М.: Генезис, 1997.192 с.
16. Леванова Е.А. Игра в тренинге. Возможности игрового взаимодействия. - СПб.: Питер, 2008. - 208 с.
17. Лейтц Г. Психодрама: теория и практика. Классическая психодрама Я.Л. Морено; пер. с нем. / Г. Лейтц.- М.: Издательская группа "Прогресс", "Универс", 1994. - 352 с.
- 18.Макшанов С.И. Психогимнастика в тренинге / С.И. Макшанов, Н.Ю. Хрящева. - Каталог. - Часть 1., СПб., 1993. - 108 с.
- 19.Макшанов С.И. Психология тренинга / С.И. Макшанов. - СПб., 1997. -214 с.
20. Нарахано К. Гештальт-терапия: Отношение и практика теоретического эмпиризма. К. Нарахано. - Воронеж: НПО "МОДЭК", 1995. - 304 с.
21. Ормонт Р. Луи. Групповая психотерапия: от теории к практике; пер. с англ. / Р. Луи Ормонт - Ч.1, СПб., 1998. - 134 с.
22. Пахальян В.Э. Групповой психологический тренинг: учебное пособие / В.Э. Пахальян. - СПб.: Питер, 2006. - 224 с.
23. Пезешкиан Н. Позитивная семейная психотерапия: семья как терапевт; пер. с англ. / Н. Пезешкиан. - М.: Смысл, 1993. - 332 с.
24. Перлз Ф. Гештальт-подход и свидетель терапии; пер. с англ. / Ф. Перлз. - М., 1996. - 240 с.
25. Петровская Л.А. Теоретические и методические проблемы социально-психологического тренинга / Л.А. Петровская.- М.: Изд-во МГУ, 1982.168 с.
26. Петровская Л. А. Компетентность в общении. Социально-психологический тренинг / Л.А. Петровская. - М.: Изд-во МГУ, 1989. - 216 с.
27. Петрушин С.В. Психологический тренинг в многочисленной группе / С.В. Петрушин. - М.: Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2000. - 256 с.
28. Психогимнастка в тренинге / под ред. К. Ю. Хрящевой. - СПб.: Речь, Институт тренинга, 2000. - 256 с.
- 29.Психокоррекция. Теория и практика / под ред. Ю.С. Шевченко, В.П. Добриденя, О.Н. Усановой. - М. : НПЦ "Коррекция", 1995. - 222 с.

30. Пузиков В.Г. Технология ведения тренинга / В.Г. Пузиков. - СПб.: Речь, 2007. - 224.
31. Роджерс К. О групповой психотерапии / К. Роджерс; пер. с англ. - М.: Гиль - Эстель, 1993. - 224 с.
32. Роджерс К. Взгляд на психотерапию. Становление человека/ общ. ред. Исениной Е. И. - М.: Изд. группа Прогресс, Универс, 1994. - 480 с.
33. Роджерс К. Клиентоцентрированная терапия / К. Роджерс; пер. с англ. - М.: "Рефл - бук", К.: "Ваклер", 1997. - 320 с. .
34. Рудестам К. Групповая психотерапия. Психокоррекционные группы: теория и практика; пер. с англ. / К. Рудестам. - М.: Прогресс, 1993. - 386 с.
35. Тараріна О.В. Практикум з арт-терапії: шкатулка майстра. К., Астамір-В, 2013.
36. Харин С.С. Искусство психотренинга. Заверши свой гештальт / С.С. Харин. - Мн.: Изд. В.П. Ильин, 1998. - 352 с.
37. Хохель С.О. Ступени сознания: учебник по становлению человека через развитие его качеств от Психологии Успеха до Духовного Развития / С.О. Хохель. - К.: София. 2002. - 448 с.
38. Ялом И. Теория и практика групповой психотерапии / И. Ялом. - СПб.: Изд-во "Питер", 2000. - 640 с.
39. Ясвин В.А. Методические основы тренинга для педагогов // Образовательная среда. От моделирования к проектированию / В.А. Ясвин. - М., 2001.
40. Яценко Т.С. Социально-психологическое обучение в подготовке будущих учителей / Т.С. Яценко. - К., 1987. - 245 с.
41. Яценко Т.С. Активная социально-психологическая подготовка педагога к общению с учащимися: методические рекомендации / Т.С. Яценко. 4.2. - К., 1991. - 54 с.
42. Яценко Т.С. Методы активного социально-психологического обучения: метод. рекомендации для студентов педагогических институтов . 4.2. - К.: РУМК, 1991. - 56 с.

Додаткова література

1. Горбатова Е.А. Теория и практика психологического тренинга: учебное пособие / Е.А. Горбатова. - СПб.: Речь, 2008. - 320 с.
2. Горбушина О.П. Психологический тренинг. Секреты проведения / О.П. Горбушина. - СПб.: Питер, 2008. - 176 с.
3. Гриндер Д. Из лягушек в принцы / Д. Гриндер, Р. Бендлер. - Воронеж: НПО "МОДЕК", 1993. - 208 с.
4. Джонсон Д.У. Тренинг общения и развития; пер. с англ. / Д.У. Джонсон. - М.: Издательская группа "Прогресс", 2000. - 248 с.
5. Долинська Л.В. Тренінг особистісно-професійної зрілості / Л.В. Долинська, О.В. Темрук. - К.: Марич, 2010. - 128 с.
6. Евтихов О.В. Практика психологического тренинга / О.В. Евтихов. - СПб.: Речь, 2004. - 256 с.
7. Зайцева Т.В. Теория психологического тренинга / Т.В. Зайцева. - СПб.; М., 2002. - 80 с.
8. Игровое моделирование. Методология и практика. - Новосибирск: Наука, 1987. - 230 с.
9. Игры - обучение, тренинг, досуг... / под ред. В.В. Петрусинского [в четырех книгах]. - М.: Новая школа, 1994. - 368 с.
10. Исурина Г.Л. Групповая динамика в тренинговых группах // Журнал практического психолога. - 1999. - № 3.
11. Ли Д. Практика группового тренинга / Д. Ли. - СПб.: Питер, 2001. - 224 с.
- Макшанов С.И. Методологические аспекты профессионального тренинга // Вестник СПбГУ, серия 6; вып. 3., 1992.
12. Прутченков А.С. Тренинг личностного роста: методические разработки занятий социально-психологического тренинга / А.С. Прутченков. - М., 1993. - 47 с.
13. Рутан Дж. Психодинамическая групповая психотерапия / Дж. Рутан, У. Стоун. - СПб.: Питер, 2002. - 400 с.
14. Сидоренко Е.В. Психодраматический и недирективный подходы в групповой работе с людьми: методические описания и комментарии / Е.В. Сидоренко. - СПб.: Речь, 2001. - 90 с.

- 15.Фопель К. Технология ведения тренинга. Теория и практика; пер. с нем / К. Фопель. - М.: Генезис, 2003. - 272 с.
- 16.Фопель К. Эффективный воркшоп. Динамическое обучение; пер. с нем. / К. Фопель. - М.: Генезис, 2003. - 368 с.
- 17.Фредерик П. Внутри и вне помойного ведра: практикум по гештальттерапии / П. Фредерик; пер. с англ. - СПб.: Изд-во "Петербург -XXI век", 1995. - 448 с.
- 18.Цветков Е. Тайные пружины человеческой психики, или как расширить сферу своего влияния / Е. Цветков. - М., 1993. - 80 с.
- 19.Шевцова И.В. Тренинг личностного роста / И. В. Шевцова. - СПб.: Речь, 2003. - 144 с..
- 20.Шевцова И.В. Тренинг тренеров: 9 дней личностного роста / И.В. Шевцова. - СПб.: Речь, 2006. - 128 с.
- 21.Эксакусто Т.В. Практикум по групповой психокоррекции: тренинги, упражнения, ролевые игры / Т.В. Эксакусто.- Ростов н/Д: Феникс, 2007.339 с.
- 22.Шерток Л., де Соссюр Р. Рождение психоаналитика. От Месмера до Фрейда. – М.: Прогресс, 1991. - 288 с.